

Toimintaympäristön kuvaus

Ikääntyneiden toimialan periaatteena on tukea ikääntyneiden mahdollisuutta elää arvokkaasti, turvallisesti ja omatoimisesti kotona oikea-aikaisilla ja riittäväillä palveluilla sekä järjestää tarpeen mukaan ympärivuorokautista asumista ja hoitoa. Palveluja tuotetaan omana toimintana, ostopalveluna sekä palvelusetelillä. Lähtökohtana on asiakkaan kotona asuminen ja palveluiden järjestäminen kotiin tai kodinomaiseen ympäristöön elämän loppuun saakka. Lääketieteellinen hoito ja konsultaatiot, lyhytaikaisjaksot, kuntouttavat arviointijaksot sekä kuntoutus tukevat kotona asumista. Palvelutarpeen arvioinnissa keskeistä on asiakkaan kokonaisvaltainen tilanteen arviointi palveluohjauksellisella toimintatavalla ja käyttämällä arvioinnin tukena luotettavia toimintakykymittareita. Palveluissa keskeistä ovat ennaltaehkäisevät, ennakoivat sekä toimintakykyä ja osallisuutta vahvistavat ja palauttavat toiminnot. Palvelut sekä niiden kehittäminen pohjautuvat näyttöön perustuviin työmenetelmiin.

Pohjois-Savon väestö ikääntyy, mikä lisää palvelukysyntää ja kustannuspainetta vuosittain Toimialan yleinen inflaatio ja palkkakehitys asettavat myös omat haasteensa taloussuunnitteluun.

Vuoden 2025 talousarvion keskeisin tavoite on toimeenpanna palvelujärjestelmä uudistusta (Avalt 17.6 2024). Toimeenpanon yhteydessä vahvistetaan ennalta ehkäiseviä palveluita sekä panostetaan peruspalveluihin ja varsinkin sen kotiutusyksikkötoimintaan. Keskeisin vuoden 2025 toiminnallinen tavoite ja onnistumisen edellytys on turvata kotiin vietävien palvelujen toiminta ja sen kyky vastata palvelukysyntään, mikä näkyy osastopalveluissa odottamisen ja jonottamisen laskevana trendinä mahdollistaen rakennemuutoksen toimeenpanon.

Palvelujärjestelmä uudistuksen toimeenpanoa tehdään ja suunnitellaan vahvassa toimialojen välisessä yhteistyössä. Suunnittelu sisältää myös toimialojen välisiä toimintojen siirtoja siten, että kotisairaala siirtyy yleisten palveluiden vastuulle ja kehittyy liikkuva sairaala -konseptin sisällä. Vastaavasti ikääntyneiden palveluihin kohdistuva lääkäri työ siirtyy kokonaisuudessaan ikääntyneiden toimialan vastuulle. Arviointi- ja kuntoutusosaston toiminnallista profiilia ja sen kytkeytymistä palvelujärjestelmän osaksi jatkovalmistellaan.

Keskeinen palveluiden järjestämiseen vaikuttava näkökulma on vaikeus rekrytoida henkilökuntaa tarvetta vastaavasti. Palvelujärjestelmä työ antaa ongelmaan osaratkaisun, mutta tulevat vuodet vaativat vielä uusia avauksia. Rekrytointivaikeudet voivat lisätä riskiä työvoimakustannusten nousulle ja palvelujärjestelmä uudistuksen toimeenpanolle.

Palvelustrategia

Palvelustrategiassa lähtökohtana ovat toimintakykyä ja kotona asumista vahvistavat palvelut, mikä käytännössä tarkoittaa kevyttä avohoitopainotteista palvelujen järjestämistapaa. Kansallisesti tarkasteltuna Pohjois-Savon hyvinvointialueella ohjaututaan edelleen turhan

varhain ympärivuorokautisen hoivan piiriin, toisaalta kotihoidon asiakasrakenne on Suomen raskain (NHG raportti).

Vuoden 2024 aikana palvelurakennetta on saatu kevennettyä. Palvelustrategian mukaisesti keskeistä on kyetä keventämään edelleen palvelurakennetta varsinkin ympärivuorokautisen hoivan osalta. Tämän muutoksen tueksi kehitetään ja vahvistetaan yhteisöllisen asumisen osuutta palvelurakenteessa. Hyvinvointialuetasoisien palvelujärjestelmän toimivuuden kannalta on keskeistä turvata kotiin vietävien palvelujen kyvykkyys vastata palvelutarpeeseen. Osaratkaisuna kotiin vietävien palvelujen saatavuuden parantamisessa ovat teknologisten ja digitaalisten palvelujen vahvistaminen.

Omaishoito nykyisillä palvelukriteereillä korvaa ja tukee omaa palvelutuotantoa. Merkittäviä muutoksia omaishoitokokonaisuuteen ei ole tulossa vuonna 2025. Omais- ja perhehoidon kokonaisuuden johtamista vahvistetaan ja tavoitteena on kehittää sekä toimeenpanna muutoksia, jotka tukevat nykyistä vahvemmin ikääntyneiden palvelukokonaisuutta.

Lain aiheuttamat muutokset

Mikäli valmistelussa oleva lakimuutos henkilöstömitoituksesta tulee täytäntöönpantavaksi keventää se henkilöstörakennetta omassa palvelutuotannossa. Mitoituksen muutoksen toimeenpano ostopalveluiden osalta vaatii neuvotteluja ja tarkentuvaa ohjeistusta lain vaatimusten suhteesta yksikkökohtaisiin toimilupiin. Laki edellyttää sosiaalihuollon asiakkaalle omatyöntekijän nimeämisen. Vuoden 2025 talousarviossa vahvistetaan resursseja niin, että omatyöntekijä toteutuu kotihoidon asiakkailla. Lisäksi ennaltaehkäisevänä palveluna gerontologinen sosiaaliohjaus laajenee koko alueelle ja mahdollistaa samalla sosiaalityöntekijöiden työn kohdentamista vahvemmin suunnitelmalliseen sosiaalityöhön ja erityisen tuen tarpeen asiakkaiden omatyöntekijäksi. Vahvistetulla resursseilla voidaan turvata palvelujen yhdenmukainen myöntäminen ja arvioiden viiveiden hallinta, mitkä ovat edellytyksiä palvelujärjestelmä uudistuksen etenemiselle. Omatyöntekijällä pystytään vaikuttamaan raskaampiin palveluihin siirtymisen oikea-aikaisuuteen, vahvistaa omaehtoisia ratkaisuja järjestettyjen palveluiden rinnalla, vahvistaa palvelusetelin roolia järjestämistapana ja yhtenäistää myönnettyjen palveluiden määrää asiakkaan toimintakyky huomioiden.

Toiminnan painopistealueet

Toimialan keskeiset painopisteet ja panostukset liittyvät palvelujärjestelmätyön tavoitteiden saavuttamiseen. Tämä tarkoittaa ennaltaehkäiseviä ja toimintakykyä palauttavia toimintamalleja eli kyvykkyyttä järjestää riittävät palvelut ja kuntoutus kotiin, joiden tavoitteena on hoivan tarpeen väheneminen pitkällä aikavälillä.

Toinen keskeinen vuoden 2025 tavoite on yhteisöllisen asumisen kokonaisuuden rakentuminen osaksi palvelurakennetta. Myös perhehoidon osuutta palvelujen järjestämistapana kehitetään ja vahvistetaan tavoitteellisesti.

Talousarvioissa tavoitellaan merkittäviä toiminnallisia muutoksia, joiden jalkauttaminen osaksi arjen palvelutuotantoa on resursseja ja vahvaa muutosjohtamista vaativa toiminnallinen

Ikääntyneiden palvelut

4.10.2024

muutoksen toimeenpano. Toiminnan tuottavuuden tueksi on käynnissä kehittämisrahoituksella merkittävä määrä kehittämishankkeita.

Hyvinvointialueen tiukkeneva talous ei mahdollista ikääntymiskehityksen aiheuttaman palvelutarpeen huomiointia mikä tosiallisesti tarkoittaa palvelurakenteen edelleen kevenemistä. Lisääntyvään palvelutarpeeseen pyritään vastaamaan ennaltaehkäisevin toimenpitein ja yksikkökohtaisen työtuottavuuden nousulla.

Ikääntyneiden toimialalla on kolme palveluyksikköä, joiden keskeiset toiminnalliset painotukset on kuvattu alla. Lisäksi poikkileikkaavana palveluna geriatriset palvelut on kuvannut omat keskeisimmät tavoitteensa

Toiminnalliset painotukset asiakasohjaus

- Ohjaus ja neuvonta toimii ennaltaehkäisevänä palveluna ja uusien asiakkaiden yhteydenottokanavana ikääntyneiden palveluihin
- Gerontologisen sosiaalityön ja -ohjauksen työnjaon vakiinnuttaminen ja erityisen tuen asiakkaiden tunnistamisen niin, että sosiaalityöntekijä toimii omatyöntekijänä.
- Omaishoidon tuen asiakkaiden palvelupolkujen vahvempi johtaminen ja asiantuntijuuden vahvistaminen omaishoitoperheiden tukemiseksi
- Perhehoidon kehittäminen niin, että perhehoito toimii vaihtoehtona nykyisille palveluille
- Vahvistetaan kotihoidon piirissä olevien asiakkaiden palvelukokonaisuuden koordinoitua ja seuranta omatyöntekijä toimintamallilla
- Palveluiden myöntämisen yhtenäistäminen ja RAI:n systemaattinen hyödyntäminen asiakkaan palvelusuunnittelussa niin, että tavoitteen mukainen palvelurakenne toteutuu.
- Yhtenäistetään ja kehitetään asiakasohjauksen prosesseja asiakas- ja työntekijäkokemus huomioiden palveluyksikön sisällä ja palvelualueiden välillä

Toiminnalliset painotukset kotiin annettavat palvelut

- Turvapalvelukokonaisuuden yhtenäistäminen laitekannan yhdenmukaistamisella ja uuden hälytyskeskusjärjestelmän käyttöönotolla. Turvalaitteiden hälytysten keskittäminen hyvinvointialueen omaan turvapalvelukeskukseen.
- Etäpalveluiden vahvistaminen palveluntuottamistapana sekä teknologisten ratkaisujen, kuten lääkeautomaattien käytön laajentaminen
- Kotikuntoutuksen yhtenäisen toimintamallin rakentaminen
- Kotihoidon kuntouttavan arviointijakson (ARVI) yhdenmukaisen toimintamallin juurruttaminen
- Kotiutusyksikön toiminnan käyttöönotto turvallisen ja oikea-aikaisen kotiutumisen tueksi
- Hoitotahdot ja ennakoivat hoitosuunnitelmat tehty säännöllisten palveluiden piirissä oleville
- RAI-toimintakyky arviointien systemaattinen hyödyntäminen asiakkaiden terveydentilan ja toimintakyvyn sekä hoidon tulosten seurantaan sekä osana johtamistyötä
- Yhteisöllinen asuminen osaksi palvelurakennetta

Ikääntyneiden palvelut

4.10.2024

Toiminnalliset painotukset asumispalvelut

- Palvelurakenteen keventäminen ja peittävyys alentaminen yli 75-vuotiaiden osalta ympärivuorokautisen palveluasumisessa.
- Laitoshoidon paikkojen purkamista jatketaan ja osa paikoista muutetaan ympärivuorokautisen palveluasumisen paikoiksi.
- Tilapäisen asumisen/lyhythoidon kokonaisuuden kehittäminen palveluiden sisällön, toimintakyvyn tukemisen, laadun sekä myöntämisperusteiden osalta.
- Toimintakäytänteiden yhtenäistäminen koko alueella sekä tilapäisten asumispalvelupaikkojen tehokas käyttäminen SBM-järjestelmää hyödyntäen.
- Asiakkaiden toimintakykyä, palveluntarvetta ja hoidon laatua arvioidaan monipuolisesti ja yhdenmukaisesti RAI-järjestelmää käyttämällä. RAI-välineistä saatua tietoa hyödynnetään asiakkaiden toimintakyvyn ja palvelutarpeen arvioinnin tukena sekä monipuolisesti myös tietoon pohjautuvan johtamisen työvälineenä. NHG:n vertaiskehittämisen tuloksia asumispalveluiden osalta hyödynnetään kehittämistyössä.
- Palvelut tuotetaan kustannusvaikuttavasti ja laadukkaasti. Hoitovuorokausihinnan arviointi ja siihen vaikuttaminen erilaisilla toimenpiteillä.
- Lainsäädännön muutokset liittyen henkilöstömitoitukseen huomioidaan henkilöstösuunnittelussa.
- Hoitotahdot ja ennakoivat hoitosuunnitelmat on tehty asumispalveluiden asiakkaille, painopisteenä asumispalveluyksiköissä on lisäksi saattohoidon kehittäminen, muistihäiriöisen asiakkaan laadukas hoito sekä asiakkaiden osallisuuden ja toimintakyvyn tukeminen aktiivista arkea kehittämällä.

Toiminnalliset painotukset Geriatriset palvelut

- Muistipoliklinikoiden toiminnan laajentaminen geriatrisiksi poliklinikoiksi, jotka voivat auttaa aikaisempaa laaja-alaisemmin erilaisilla geriatrisissa ongelmissa. Nykyiset muistipoliklinikat sulautuvat osaksi uutta poliklinikkatoimintaa. Osana toimintaa turvataan geriatrin sujuva etäkonsultaatio perusterveydenhuollon ammattilaisille. Tavoitteena raskaampien palvelujen aloituksen viivästyminen sekä hoivan tarpeen väheneminen pitkällä aikavälillä.
- Iäkkäiden palvelujen piirissä olevien iäkkäiden lääkäriyön yhtenäistäminen. Vuoden 2025 aikana ikääntyneiden lääkäriyön järjestäminen siirtyy geriatrisiin palveluihin koko hyvinvointialueella. Tavoitteena on lisätä kyvykkyyttä vastata lääketieteellisiin hoidon tarpeisiin sekä ennaltaehkäistä iäkkäiden toimintakyvyn laskua.
- Laajennetaan ja turvataan päivystysaikaiset lääkärikonsultaatiot ikääntyneiden palvelujen asiakkaille. Tavoitteena on lisätä kykyä tukea ja ratkaista akuuttitilanteita asiakkaiden kotona moniammatillisena yhteistyönä.

Ikääntyneiden palvelut

4.10.2024

- Laajennetaan ja yhtenäistetään hyvinvointialuetasoisesti muistikoordinaattorin tukea iäkkäiden palvelujen asiakkaille. Tavoitteena on tukea etenkin muistisairauden eri vaiheisiin liittyvissä hoitoaasteissa muita ammattilaisia.

Talouden tasapainon saavuttaminen

Talousarvioraamin lähtökohtana oli vuoden 2025 toteumaennuste, joten raamin sisällä tulee kattaa vuodelle 2025 kohdistuvat menopaineet. Raamissa on huomioitu 1,9 m€ kohdennus ikääntyneiden palvelukokonaisuuteen Ao. summalla on tarkoitus kattaa palvelurakennemuutoksen vaatimat kotiuttamista ja palvelurakennemuutosta tukevat ennalta ehkäisevät palvelut.

Talousarviossa huomioidut keskeisimmät menopaineet muodostuvat palkankorotuksista ja ostopalvelukustannusten kasvusta sekä palvelurakennemuutoksen vaatimista panostuksista ennalta ehkäiseviin ja kotiin vietävien palvelujen kokonaisuuteen.

Ikääntyneiden toimialan mittarit:

Palvelustrategia

1. Omaishoidon piirissä olevat, % yli 75v
2. Perhehoidossa olleiden ikääntyneiden määrä
3. Yli 75v % osuus asumisen eri palvelumuodoissa: Ympäri vuorokautinen asuminen
4. Yli 75v % osuus asumisen eri palvelumuodoissa: Yhteisöllinen asuminen
5. Yli 75v % osuus asumisen eri palvelumuodoissa: Laitoshoido
6. Säännöllisen kotihoidon peittävyys yli 75v

Palvelustrategisten mittareiden lisäksi keskiössä vuoden 2025 aikana on seurata toimialat ylittäviä tavoitteita

- arviota odottavien ja palvelupäätöksen saaneiden määrä osastopalveluissa
- kotihoidon keskeytyspäivät osastohoidon takia, säännöllisen. sosiaalipalvelujen piirissä olevien asiakkaiden päivystyskäynnit

Erillismittarit tuottavuus

- Hoitotuen ajantasaisuuden vaikutus tulokertymään
- Henkilöstömitoitus alennetaan tasolle 0,6 työntekijää/asiakas

Henkilöstö

Ikääntyneiden palveluiden toimialalla keskeisin tavoite työhyvinvointijohtamisessa on turvata työvoiman saatavuus ja pysyvyys vastaamaan palveluntarvetta ja lain asettamia vaatimuksia. Tavoitteena on varmistaa motivoitunut ja ammattitaitoinen henkilöstö käyttäen erilaisia rekrytointikeinoja (mm. oppisopimus, työperäinen maahanmuutto) sekä monipuolistamalla henkilöstörakennetta. Tavoitteena on selkeästi vahvistaa oman vakituisen henkilökunnan osuutta ja vastaavasti vähentää sijaisten ja vuokratyövoiman käyttöä ja minimoida asiakaskohtainen palveluiden osto.

Käynnissä oleva uuden yhteisen hyvinvointialuetasoisen organisaatiokulttuurin omaksumisen suhteen ollaan edelleen muutostilanteessa, mikä aiheuttaa epävarmuutta sekä vähentää psykologista turvallisuutta. Muutoksen hallintakeinoina ovat tiedottaminen ja osallistamisen varmistaminen muutoksessa, muutosjohtaminen sekä hyvinvointialueen prosessien, toimintamallien sekä johtamisperiaatteiden jalkauttaminen (johtamisen käsikirja). Keskeistä ovat työntekijöiden ja vaikutusmahdollisuuksien turvaaminen. Ikääntyneiden palveluissa jatketaan toimialan vuoropuhelurakenteiden sekä päivittäisjohtamisen toimintamallin kehittämistä ja toimeenpanoa. Työn hallinnan tunnetta henkilöstön osalta parannetaan selkeillä tehtäväkuvilla, prosessikuvauksilla, työnjaolla, ja työohjeiden hallintaa parantamalla.

Keskeiset työhyvinvoinnin painopistealueet ovat edellä kuvatun perusteella:

Henkilöstön mahdollisuus tehdä omaa perustehtävää. Painopiste on edelleen erityisesti ikääntyneiden palveluiden lähijohdon työnkuvan selkeyttämisessä ja johtamistyön edellytysten turvaamisessa.

Muita keskeisiä keinoja ovat vuoropuhelurakenteiden kehittäminen ja toimeenpano, keinot työnhallintaan, mahdollisuus kehittää omaa osaamistaan, sekä ammattimainen johtaminen ja asiantuntijatuki ikääntyneiden palveluiden henkilöstölle perustehtävässä onnistumiseksi.

Muutos palvelustrategian mukaiseen kevyeen palvelurakenteeseen henkilöstön näkökulmasta jatkuu ja se tarkoittaa:

- osaamisen vahvistamista, yhdenmukaista toimintakulttuuria, uudenlaisia toimintatapoja,
- mahdollisesti epätarkoituksenmukaisista toimipisteistä luopumista ja siihen liittyviä työntekijäkohtaisia urakeskusteluja
- teknologian hyödyntämistä ja siihen liittyvän osaamisen varmistamista

Ikääntyneiden palvelut

4.10.2024

Uuden asiakastietojärjestelmän ja rakenteisen kirjaamisen käyttöönotto edellyttävät uusien työprosessien määrittelyä ja käyttöönottoa sekä mittavaa henkilöstöresurssointia koulutusten ja käyttöönoton läpiviemiseksi

Ikääntyneiden palveluiden henkilöstö määrä 3381(9/2024), josta vakituisen henkilökunnan osuus noin 75 %.

Vaikutusarviot

Ympäri vuorokautisen hoivan peittävyiden laskun osalta sopeutus on strategian mukainen. Myös yhteisöllisen asumisen peittävyiden nousu on palvelustrategian mukaista. Kotiin vietävien palvelujen kokonaisuus säilyy vähintään nykytasoisena, mutta ikääntymiskehityksen mukaiseen kasvupaineeseen pyritään vastaamaan pääosin parantamalla tuottavuutta.

On syytä tunnistaa se, että keskeinen ajuri palvelurakennemuutokselle on talouden tavoitteiden rinnalla jo nyt toimintaan vaikuttava työvoimavaje. Vajeen ennakoitaan edelleen hankaloituvan. Näin ollen tosiasiallisesti on syytä varautua siihen, että työvoimavaje on talouttakin vahvempi muutostekijä, jonka hallitsemiseksi rakenteita ja niiden työvoimavaltaisuutta on edelleen syytä keventää. Toisaalta mikäli kotiin vietävien palvelujen resurssointia ei kyetä vahvistaman työvoiman saatavuusongelmiin liittyen, vaarantuu hyvinvointialuetasoisien palvelujärjestelmä-uudistuksen kokonaistoimeenpano.

Talousarvion toteuttamisen reunaehdot ja hyvinvointialuetasoiset vaikutukset

Talousarvio 2025 sisältää tavoitteen mukaisen painotuksen kotiin vietävien palvelujen kokonaisuuteen. Myös ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin panostetaan tavoitteena vaikuttaa syntyvään pitkäaikaishoivan kysyntään. Keskeinen vuoden 2025 talousarvio tavoite on saada odottamisen ja jonottamisen tilannetta helpotettua. Muutos vaatii toimialat ylittävää yhteistyötä ja prosessien hallintaa.

Keskeisimpiä toimialat ylittäviä vaikuttamiskohteita, joihin palvelujärjestelmä työllä vaikutetaan ovat

- kyvykkyys reagoida äkillisesti esille nouseviin hoidollisiin tai muhin palvelutarpeisiin kotiloissa
- kyvykkyys tunnistaa ikääntyneiden päivystykselliset tilanteet, joissa kotiin vietävien palveluiden avulla tilanne voidaan jatko hoitaa ilman osastohoitojaksoa
- kyvykkyys ratkaista mahdollisimman nopeasti viiveettä osaston hoitojakson loppuun liittyvään kotiuttamisen liittyvät kysymykset

Ikääntyneiden palvelut

4.10.2024

Mikäli ikääntyneiden palveluiden kyvykkyys vastata palvelutarpeeseen esim. henkilöstövajeista johtuen aiheuttaa lisääntyvää palvelujen odottamista osasto-olosuhteissa, on se hyvinvointialueen kokonaistalouden kannalta epätarkoituksenmukaista ja kestämatöntä.

Keskeinen toimialat ylittävä tavoite on vaikuttaa raskaampien palvelujen kysyntään eli käytännössä hoivan tarpeeseen. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää käytännössä toimialat ylittäen toimintakyvyn ylläpidon, menetetyn toimintakyvyn palauttamisen, ennaltaehkäisyn ja kuntoutumisen erityishuomiointia. Hoivan tarpeen pysyvä väheneminen on välttämätön edellytys ja kehityskulku joka mahdollista rakenteen keventymisen tavoitteen mukaisesti. Myös lainsäädännön näkökulmasta sosiaalipalvelujen järjestämisen määrääjat antavat omat reunaehdonsa palvelujen tuottamiselle.

Em. näkökulmat huomioiden talousarvioon liittyy merkittävä riski määrärahojen riittävyydestä.